

cessio est facta a Papa, dum casus papales plerumque unreservati cum censura et propter censuram; La-Croix etc. Et ita pariter facultas concessa in jubilæo absolventi ab omnibus censuris reservatis, intelliguntur ex communi usu etiam reservatæ ab Episcopis (1).

13. Notandum 5. ad absolventium a censura in foro interno non requiri verborum determinatam formulam, sed sufficere quodlibet externum signum (cum cæteroquin satis non sit sola voluntas); Suar. Castr. Salm. etc. (2). Non requiritur præsentia censurati, quia certe etiam absens absolvi potest, ut habetur ex *c. De manifesta 2. q. 1.*; sed notant Sanch. Salm. etc., hoc non esse faciendum, nisi ex urgenti causa; et si absolutio obtinetur per procuratorem, hic speciale debet habere censurati mandatum ad absolutionem obtinendam. Potest absolvi etiam in vitis, sed communiter hoc non licet (3). Notandum 6. absolutionem metu gravi et injusto extortam irritam esse, et metum incutientem nova excommunicatione ligari, *c. de His qui vi, etc.* (4). Notandum 7. absolutionem datam, non satisfacta parte, si ab Ordinario concessa est, esse validam, licet certe illicitam, ut dictum fuit *Tract. 16. n. 70.*; sed si est data a Delagato, ut probabilius dicunt Suar. Spor. Vasq. etc., est etiam invalida, si in delegatione apposita est clausula *satisfacta parte*; licet opinio opposita Sanch. Castrop. Bonac. Ronc. Salm. etiam sit probabilis, quoties in concessione non exprimitur clausula irritans absolutionem (5). Notandum 8. valere absolutionem conditionatam de futuro: sed illicitam justa causa non existente; Suar. Coninc. Salmant. Ronc. etc., et tunc, conditione verificata, censura aufertur (6). Contra licite datur absolutio cum

(1) l. 7. n. 111. — (2) N. 416. — (3) N. 417. — (4) N. 419. — (5) N. 120. et 121. — (6) N. 423.

reincidentia nempe quod si absolutus intra tempus præfixum suæ obligationi non satisfaciatur, in eandem censuram reincidentat, sed tunc juxta probabilior sententiam Laym. Con. Castr. Castr. Ronc. Tourn. Salm. etc. contra Suar. Bon. etc. requiritur nova culpa, qua deficiente, non potest renasci illa censura quæ semel sublata est, nam non possunt censuræ sine Pontificis auctoritate suspendi. Et idem dicunt Laym. Comm. Salmant. etc. tenendum esse quando Papa absolvit *ad omnem effectum*, licet cum reincidentia (7). Notandum 9. probabile esse cum Sanch. Con. Salmant. Ugolin. Buss. etc. contra Suar. et Navarr. quod qui facultatem habet absolventi a censuris in foro conscientie, potest absolvere etiam extra confessionem (8). Sed excipiendi sunt casus papales occulti qui ab Episcopis non possunt absolvi, nisi in confessione, juxta Declarationem Gregorii XIII. ut dicitur *Tract. 20. n. 32.*

14. Notanda demque sunt requisita ad absolutionem. hæc sunt I. satisfactio præcedens parti offensæ, nisi illa remiserit, aut justam recusaret satisfactionem, aut nisi reus esset impotens; quod si tunc sine gravi incommodo satisfacere neque ret, sufficere cautionem præstare si potest, aut saltem juramentum satisfaciendi, *cap. Odoardus, de Solut. et cap. 23. de Verb. sign.* modo, intelligitur, creditor idem incommodum non pateretur; Navar. Coninc. Salm. etc. (9) II. Juramentum de non reincidento in idem crimen, *cap. De cætero, et c. ex Tenore, de sent. excomm.*; sed hoc intelligitur quando delictum est enorme, ut percussio clerici, usura publice exercita; ita communiter Suar. Cast. Coninc. etc. (10). III. Petitio absolutionis, *c. Per tuas, de sent. excomm.*; licet dicat s. Thomas (11), quem secuti sunt

(7) N. 425. — (8) N. 426. — (9) N. 427. et 428. — (10) N. 429. — (11) suppl. q. 24. art. 2.

Castrop. Coninc. Salm. etc., quod si reus jam emendatus fuisset, confessarius potest eum absolvere, etiam licet invitum, cum privilegium est concessum confessario non pœnitenti, cum textus non dicit *non potest*, sed tantum *non debet*. An si pœnitens, contingente casu quod confitetur habeat facultatem, obliviscatur se accusare de reservato remanet ad eum absolutus? communissima est sententia affirmativa; nihilominus mihi probabilior videtur opposita, ut diximus *Tract. 16. n. 140. (1)*. Quod si absolutio data fuisset ex causa falsa, tunc videndum est an talis causa sit principalis, quia si esset principalis, irrita esset, modo iudex non esset certe conscius falsitatis; ita communiter Suar. Bon. Tournel. Castrop. Sayr. Salmant. Avila etc. (2).

CAPUT II.

De censuris in specie.

PUNCTUM I.

DE EXCOMMUNICATIONE MAJORE.

15. De communicatione cum toleratis, et vitandis.
 16. Cum percussoribus clericorum.
 17. De effectibus excom. maj. I. Privat usu passivo Sacramentorum.
 18. II. De suffragiis etc. et an possit orari, etc. III. De usu activo Sacramentorum. IV. De usu divinatorum officiorum, de Sacramentalibus etc.
 19. V. De beneficiis, de dignitatibus, et pensionibus.
 20. VI. De communicatione forensi. VII. De jurisdictione. VIII. De sepultura. IX. De communicatione civili (de qua in puncto sequenti).
15. Excommunicatio, generaliter loquendo, definitur: *Censura qua quis privatur communione Ecclesie.* Sed hic distinguere oportet excommunicationem minorem a majori; minor (de qua loquimur in puncto 2.) privat tantum communione passiva, sive susceptione Sacramentorum; major (de qua hic est sermo, et de qua

(1) l. 7. n. 430. et 431. — (2) N. 432.

intelligitur cum absolute fit mentio excommunicationis) privat etiam activa, et omni genere communicationis, spiritualis et temporalis. Excommunicati autem excommunicatione majori alii dicuntur *tolerati*, alii *vitandi*; sciendum tamen est, quod antiquitus omnes excommunicati erant vitandi, sed Conc. Constant. declaravit nominatim excommunicatos et denunciatos, et publicos percussores clericorum, aut Regularium vitandos dumtaxat habendos esse, non vero alios (3). Igitur non adest obligatio vitandi excommunicatos etiam notorios, licet hæreticos, nisi isti sint nominatim excommunicati, expressis nomine et circumstantiis personæ, atque amplius nisi sint publice denunciati, nempe declarati excommunicati, in loco publico, aut scripto, aut voce. Sed advertendum est quod Concilium declaravit hac ratione vellem prospicere tantum bono fidelium, non autem excommunicatorum; unde isti semper peccant cum communicant cum aliis, tam *in divinis*, quam *in civilibus*. Alii autem non peccant communicando cum toleratis etiam *in divinis*. Et licet aliqui dicant peccatum esse communicare cum toleratis sine causa, saltem quia (ut dicunt aliqui) inducitur tunc excommunicatus ad actum illicitum; alii tamen communiter cum Sanch. Bon. Castrop. Sot. Sayr. Corneio Hartad. Salmant. etc., et valde probabiliter dicunt licere communicare cum illis indifferenter; quia cum toleratus est requisitus a fidelibus ad communicandum, v. gr. ad ministranda eis Sacramenta, nec ille quidem peccat: nam si peccaret, esset inutilis, aut saltem non esset generalis illa licentia data fidelibus, ut possint cum ipsis communicare, dum saltem indirecte ratione charitatis esset aliis vitata illa communicatio. Unde fit quod Concilium dando universe facultatem fidelibus communicandi cum toleratis indirecte concedit etiam tolera-

(3) N. 433. et 435.

tis potestatem communicandi cum aliis, cum ab ipsis requisiti sunt (1). Et quod dicitur de excommunicatis, idem dicitur a communi dd. de suspensis, et interdictis non vitandis, cum Concilium loquitur de omni censura. Et idem dicit Avila etiam de regularibus, qui si denuntiati non sunt, non sunt vitandi (2).

16. Percussores autem clericorum ut sint vitandi, debent esse publici et notorii, adeo ut, dicit Conc. Constant... *sententiam latam a Canone adeo notorie constiterit* (eos) *incurrisse, quod factum non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari* (3). Itaque requiritur notorietas facti, nempe quod percussio sit nota majori parti regionis vel vicinæ, aut monasterii, ubi factum accidit, aut magno numero personarum, si regio est magna; cum cæteroque ad hoc sufficiat, ut dicunt Castr. Bonac. Salm. Sayr. etc., fama communis quæ ortum habuit a personis fidedignis; modo (ut advertunt Viva Avila et Dicastillus), fama non sit tantum de percussione, sed de percussione publicæ patrata. Adeo ut, cum delictum est occultum, non tenetur ad vitandum percussorem qui scientia privata id cognoscit. Quæritur autem, an præter notorietatem facti requiratur etiam notorietas juris? Et est probabile eam requiri cum Pignatel. Covar. Avil. Ronc. Saml. Viva etc., dum Concilium dicit, ad vitandum percussorem omnino requiri certitudinem, non tantum quod ille clericum percussit, sed etiam quod excommunicationem incurrit, ita ut *factum non possit aliqua tergiversatione celari*: et insuper, *nec aliquo suffragio excusari*. Hinc fit quod cum reus non est confessus in iudicio, aut non est condemnatus, aut saltem crimen non est probatum raro accidit quod sit vitandus; quia communiter loquendo quasi semper ille se defendere potest non incurrisse censuram, asserendo v. gr. aut se ad

(1) N. 439. — (2) N. 440. — (3) l. 7. n. 135.

sui defensionem percussisse, aut tunc sui compotem non fuisse, etc.; ita ut possit aliquo suffragio excusari (4). Si quis autem est publicus percussor, aut excommunicatus, denuntiatus alicubi, non est vitandus alibi, ubi est occultus (modo eo notitia brevi non perventura sit), ut probabilius dicunt Castr. Sanch. et Salm contra alios; quia revera factum publicum in una regione, in alia, ubi non est notum, scandalo non est, quod præcipue voluit Concilium vitari (5).

17. Effectus excommunicationis majoris, alii sunt remoti et alii proximi. Remoti sunt duo: 1. irregularitas quæ incurrit excommunicatus si actum Ordinis sacri exercet; 2. est quod si excommunicatus per annum pertinaciter in excommunicatione, aut alia censura perdurat, fit suspectus de hæresi, et ut talis debet privari beneficiis: ita communiter doctores ex Trident. *sess. 23. c. 3. de reform.* (6). Effectus autem proximi sunt novem, et 1. excommunicatio privat usu passivo, nempe potentia Sacramenta suscipiendi; modo non excuset timor gravis damni, et non sit in contemptum censuræ, communiter Bonac. Laym. Fill. Salm., etc. (7). Communissima autem est sententia, et est verior, cum Cajet. Castr. Bon. Coninc. Salm Croix. etc. contra aliquos, valide posse absolvi sacramentaliter antequam absolvatur a censura, cum omnia requisita concurrunt (8). Hic notandum quod minister conferens Sacramentum excommunicato tolerato, peccaret contra jus divinum ministrando Sacramentum indigne, non autem contra Ecclesiæ præceptum juxta dicta *num. 15.*, cum per se licitum sit communicare cum toleratis etiam in Divinis. Ex quo probabiliter infertur licere ministrare Sacramentum excommunicato, quando iste esset in bona fide. Item dixi, et n. 459.

(4) n. 444. ad. 444. — (5) n. 145. — (6) n. 457. — (7) n. 458. — (8) n. 458. v. dixi, et n. 459.

cunt Suar. Nav. Castr. Bon. Salm. Croix Coninch., etc. quod in dubio an quis nec ne sit absolutus ab excommunicatione, potest illi Sacramentum ministrari si petat; maxime affirmat se fuisse absolutum, qui in dubio nemo præsumitur mendax (1).

18. 2. Privat posse lucrari indulgentias, participatione suffragiorum communium, et orationum publicarum Ecclesiæ, sed non privatorum: hinc potest orari privatim pro excommunicato, etiam a sacerdote in Missa, modo iste oret, non tanquam Ecclesiæ minister, sed ut persona privata: s. Thomas et alii communiter (2). Quæritur an possit orari nomine Ecclesiæ pro toleratis? Negant Bellarm. Suar., etc.; sed affirmant Nav. Castr. Salmant. Conc., etc. ex concessione facta a Concil. Constant. ut indistincte communicari possit cum toleratis. Utraque sententia est probabilis (3). Contra non puto probabilem opinionem aliquorum quod possit publice orari pro vitandis qui sunt in statu gratiæ, cum per ipsos non stet, quominus absolvantur (4). 3. Privat usu activo Sacramentorum, sive Administratione eorum. Hoc intelligitur de administratione licita, nam de vitanda certum est excommunicatum valide administrare Sacramenta, ac assistere matrimonio, sicut diximus *Tr. 18. n. 71.* præter Sacramentum Pœnitentiæ, quia excommunicatus vitandus omni jurisdictione privatur. *cap. Omnis de Pœnit. et rem.*; et hoc etiam in morte, ut diximus *Tr. 16 n. 92.* Dico vitandus, quia toleratus non privatur jurisdictione; Salmant. Croix, cum aliis communiter (5). Quoad autem administrationem licitam, toleratus quoties est requisitus, licite Sacramenta ministrat: hinc probabiliter dicit Castr. quod occurrente die festivo, si alter desit sacerdos, potest

(1) n. 469 — (2) l. 7. n. 462 — (3) n. 464. — (4) n. 463. — (5) n. 465. ad 468.

toleratus celebrare, modo absit scandalum; dum jure merito tunc præsumitur populus petere ab eo Missam (6) Excommunicatus contra qui illicite administrat Sacramenta fit irregularis, *cap. ult. de Cler. excom. ministr.* Et idem currit, si benedicit nuptias, aut solemniter baptizat; seculus vero si privatim. Dubium fit inter dd. an vitandus administrando Sacramentum Pœnitentiæ fiat irregularis? Alii negant: sed nos affirmamus cum sententia communissima; ex *can. Si quis 7. caus. 11. q. 3.* (7). Similiter fit irregularis sacerdos excommunicatus, qui coram se celebrare alium facit, ex *cap. Tanta, de Excess. Prælat.* (8). Qui recipit Sacramentum a vitando peccat graviter et incurrit excommunicationem minorem, et qui recipit Ordinem incurrit etiam suspensionem ab Ordine recepto, *cap. Cum illorum, §. fin. de sent. excomm.* 4. Privat usu divinarum officiorum, ideoque excommunicatus non solum privatur fructu illorum, sed nec potest quidem illis interesse sine peccato gravi; et dicit s. Thomas (9), quod si forte incepisset Sacrum, et non adhuc consecrasset, tenetur illud deserere; modo non excusaretur a necessitate evitandi scandalum; aut ab alia justa causa, ut addunt Suar. Bonac., etc. (10). Cæterum excommunicato non vetatur usus Sacramentalium, non jam ut ab illis fructum capiat, sed ut illa veneretur. Potest etiam dum recitantur divina officia ecclesiam ingredi ex aliqua justa causa. verb. gr. ut satellitum aufugiat manus, et tunc potest, privatim tamen, orare, sicut probabiliter dicunt Caj. Palud. Turr. Coninch. Salm. et Bonac., quia orando privatim, jam non dicitur communicare cum aliis, et tunc non tenentur sacerdotes cessare a Divinis, nec eum foras expellere (11). Excommunicatus tamen si omnino vel-

(6) n. 469. — (7) n. 471. — (8) n. 475. in fin. — (9) 3. p. q. 83. a. 6. ad 2. — (10) l. 7. n. 473. — (11) n. 474.

let interesse Sacro, aut aliis publicis functionibus, proculdubio peccat graviter, et si monitus nolit exire incurrit excommunicationem papalem, *cap. Eos, de sent. exc.* Et idem valet de interdicto, et de omnibus iis, qui impediunt excommunicatum aut interdictum ne discedant: *Castr. Bon. et Salm. ex cap. Gravis, eod. tit. (1)* Item advertendum, quod si excommunicatus tenetur ad Horas canonicas, licet ex solo titulo beneficii, et ob excommunicationem nequit exigere fructus, non excusatur ab illis, quia hoc culpa sua evenit; *Suar. Castr. Nav. Laym. Croix et Salm.* qui notant unam cum Avila et Covarr. quod si ille omnino sit privatus beneficio, tunc non tenetur ad Horas canonicas, et excommunicatus recitando officium, non potest dicere, *Dominus vobiscum* sed dicere debet, *Domine, exaudi orationem meam*, secus peccaret, licet non nisi venialiter, ut communiter volunt *Bonac. Salm. Tour. Gonet, Corneio, etc.* Imo Avila et Nav. excusant ab omni culpa, si illud recitaret sine socio (2).

19. 5. Irritat omnem collationem et electionem excommunicati ad beneficia, *c. Postulastis, de Cler. exc. min* Et hic notandum 1. quod non solum peccat graviter qui beneficium recipit, sed etiam ille qui ei illud confert, et hic præter excommunicationem minorem, incurrit suspensionem a collatione, *ex cap. cit.* Notandum 2. hoc intelligi cum tempore præsentationis, aut electionis beneficii electus erat jam excommunicatus; alias valide acceptat beneficium et possessionem capit, licet tempore acceptationis reperitur excommunicatus, quia acceptatio et possessio non sunt actus jurisdictionis; ita *Cast. Av. Bonac. Covar. Salm.* (contra *Suar.*). Contra collatio facta excommunicato est irrita, licet tempore acceptationis reperitur absolutus ex sententia communi, unde tunc requiritur nova collatio, aut saltem (ut dicunt *Less. Nav.*

(1) N. 476. — (2) 4. 7. n. 478.

Salm., etc.) ut collator perseveret in prima intentione. Notandum 3. excommunicatum teneri ad restituendos omnes fructus perceptos ex beneficio, licet postea absolutus sit, et iterum obtineat idem beneficium, quod prius suscepit in mala fide. Si tamen jam satisfecisset per se aut per aliam officio illi adnexo, dicunt *Coninc. Salm. Bon., etc.* posse sibi retinere fructus perceptos tanquam vacantes, et debitos successoribus in beneficium, sed hoc intelligitur pro locis ubi non viget lex spoli. Notandum 4. quod quæ dicta sunt de beneficio, intelliguntur etiam de dignitatibus ecclesiasticis; Episcopatibus, Prioratibus et similibus; *Suar. Castr. Bon. Salm.* An autem idem currat pro dignitatibus secularibus? *Affirmant Bon. Salm., etc.*; sed probabiliter etiam negant *Cast. Fill. Henr. et Coninch.,* quia revera non adest lex qua declarantur invalidæ pensiones ecclesiasticæ, quæ dantur ob aliquod officium ecclesiasticum, v. gr. Vicario, aut coadjutori Episcopi; *Suar. Castr. Salm. communiter (3).* Notandum 5. non solum vitandos, sed etiam toleratos esse inhabiles ad beneficia, dignitates et pensiones juxta allata superius sicut recte dicunt *Suar. Tourn. Av. Castr. Coninch. Salm., etc.* contra *Nav., Less. Giball. Hurt., etc.*, dum verum est quod per *Concil. Constant.* est concessum aliis communicare cum excommunicatis toleratis, sed ipsi excommunicati semper sunt incapaces, non enim per se possunt suo muneri satisfacere. Ego exciperem easum dumtaxat si illud munus esset exercendum in commodum collatoris: unde recte animadvertunt *Salm.,* quod per ipsummet *Concilium* sublata sit suspensio imposita *ex cit. cap. Postulastis,* conferenti beneficium tolerato (4). Notandum 6. irritam esse collationem factam excommunicato, licet ille invincibiliter ignorasset excommunicationem, qua innodatus erat, aut crederet jam esse absolutum;

(3) n. 480. — (4) N. 481.

Sanch. Less. Suar., etc.; probabiliter tamen tenent *Cabass. Fab. Salm., etc.* validam esse collationem hujusmodi excommunicato factam a Superiore cum absolute ad cautelam *ad effectum presentis collationis* (1). Notandum denique quod ille, qui excommunicatus fuit post collationem, non tenetur ad restituendos fructus beneficii ante judicis sententiam, quoties ipse per se, aut per alios adimplevit onera: ita probabiliter *Sanch. Tourn. Laym. Bon. Castr. Coninch. Salm. Av., etc.* contra *Suar. Coninch. etc.* ex generali ratione, quod pœnæ quæ requirunt actionem aliquam rei inigent semper sententia, saltem declaratoria: vide dicta *Tr. 2. n. 2* & dicenda in *Appendice 3, de Exam., etc., n. 64.* Contra certum est, quod post sententiam tenetur ad fructuum restitutionem donec absolvatur, modo paupertate non laboraret, et eos applicasset sibi; hoc potest sibi prodesse dumtaxat in casu, quo per se non staret, quominus absolvatur; *Laym. Sylvest. Castr. Salm. Av., etc. (2).*

20. 6. Privat communicatione Forensi. Quare excommunicatus nequit esse iudex, scriba, testis, advocatus, procurator, nec potest agere in iudicio; e. licet toleratus etiam possit repelli, at tamen hic valide agit, *cap. Pla. de Sent. exc. in 6.* Cæterum etiam vitandus semper potest defendi ex se ipso, et etiam actorem convenire in jus. Imo, ut dicunt *Avila Castr. et Salm.* toleratus potest defendere etiam alios. Sententia iudicis vitandi non tantum est illicita, sed etiam invalida. Testificatio tamen vitandi non est irrita, sed potest repelli. Excommunicatus nec potest esse tutor, nec curator, nec executor testamentarius (si repellitur), nec licite potest inire contractus, nec testari, licet contractus et testamentum sint valida (3). 7. Privat jurisdictione: quare excommunicatus (intellige vitandus) non potest nec legem ferre,

(1) N. 482. — (2) 4. 7. n. 483. — (3) N. 484.

nec sententiam, nec præsentationem, aut electionem ad beneficia; quia hæc sunt omnino irrita. Dico *vitandus*, quia actus tolerati sunt validi, sed illiciti, nisi eos excuset necessitas (4). 8. Privat sepultura ecclesiastica, adeo ut cadavera excommunicatorum dehumanda sint a sepulturis (quoties certo secerni possunt); et ubi sepultum est, cadaver vitandi (non autem tolerati, licet hæretici, sed non nominatim denunciati) non potest celebrari, nisi prius reconcilietur ecclesia, *cap. Sacris, de sepult.* Quod si excommunicatus non toleratus decessisset cum signis pœnitentiæ, ejus cadaver absolvendum est a censura, et sepulturæ postea mandandum: *Castr. Salm. et Corneio.* Qui sepelit excommunicatum incurrit excommunicationem majorem, *ex Clem. 1. de Sepult.* Illi vero qui funus associantur, aut canunt preces, et probabiliter etiam illi qui curant sepeliendum, ut dicunt *Cajet. Bon. Av. Salm., etc.* peccant quidem graviter, sed non incurrunt censuram (5). 9. Privat denique excommunicatio etiam communicatione civili cum fidelibus, sed de hac loquimur puncto sequenti.

PUNCTUM II.

DE EXCOMMUNICATIONE MINORI, ET EJUS EFFECTIBUS.

21. Actus, quibus incurritur excommunicatio minor, sunt: I. Os. II. Orare. De expellendis vitandis. III. Vale. De resolutione, et rescriptione. IV. Communio. V. Mensa.
22. Quale peccatum sit communicare cum vitando, et quando est grave.
23. Pro quibus causis potest quis communicare cum vitando. I. Causa utilitatis. II. Matrimonii.
24. II. Subjectionis.
25. IV. Ignorantiæ.
26. V. Causa necessitatis.
27. De effectibus excommunicationis minoris; et an vetet sacramenta ministrare, et beneficia recipere

21. Excommunicatio minor ob (4) N. 485. — (5) N. 486.

unicam causam incurritur, nempe ob communicationem cum excommunicato vitando in actibus comprehensis in versu sequenti, declaratis jam in *Canon. Excommunicato 2 quest. 3.*

1. *Os*, 2. *Orare*, 3. *Vale*, 4. *Communio*, 5. *Mensa negatur*.

1. *Os* intelligitur omne colloquium, aut per litteras communicatio, et quodlibet aliud benevolentiae signum, ut est dona mittere, aut recipere, etc. ita dd. (1). 2. *Orare*; intelligitur quaecumque communicatio in *Divinis*, ut est assistere publicis functionibus Missarum, processionum, benedictionum, Horarum, canonicarum, etc. Hinc est quod clerici in eo casu, cum celebrantur divina officia, aut functiones publicae fiunt, tenentur illum expellere, si possunt; sin minus, debent cessare a *Divinis*, et sacerdos Missam interrompere, nisi inceperit canonem; sed si illum inceperit, probabile est quod possit prosegui, sicut dicunt Suarez Henricus et Busemb. licet posset Missam interrompere, sicut volunt Bonac. et Corneio: quod si jam consecrasset, certum est debere sacerdotem Missam prosegui, sed tantum usque ad Communionem. Alias praefati Ecclesiastici incurritur excommunicationem minorem, et peccant graviter (2). Peccant tamen officium cum excommunicato vitando privatim, probabiliter Suarez Bonac. Coninch. Busemb. Salm., etc. excusant a mortali. An autem seculares, qui intersunt Missae cui assistit excommunicatus vitandus, peccent graviter; affirmant Bon. Salm. Avila et Dian. et excusant tantum ob parvitatem materiae, si v. gr. assistentia esset usque ad Evangelium; sed universaliter eos excusant a gravi Suar. Castr. Salm. Filliuc. Sayr. Henricus, etc. dicendo talem communicationem esse remotam et accidentalem, modo ipsi non sint causa cur excommunicatus ibi assistat. Nemo tamen eos excusa a veniali, et ab excommunicatione

(1) N. 489.— (2) 4. 7. n. 476. et 477.

minori (3). Contra communiter Bon. Fill. Henricus. Suar. Coninch., etc. excusant ab omni culpa eum qui oraret in ecclesia in loco separato; aut alii assisteret Sacro ab illo cui assistit excommunicatus (4). 3. *Vale*: intelligitur quaelibet salutatio, aut honoris significatio; sed communissime s. Antonin. Nav. Mai. Fill. Sot. Avila Sayr. Bonac. Castr. Salm. Escob., etc. admittunt probabile esse licere certa signa urbanitatis exhibere erga excommunicatum, quia huiusmodi actus non exhibentur, ut ei honor praestetur, sed ut in urbanitatis, et contumeliae nota vitetur; maxime si excommunicatus est Superior, aut persona publica, puta Episcopus Praetor, etc. (5). An autem liceat rescribere, aut resalutare excommunicatum; affirmant Filliuc. Henricus Bus. Castr., etc., quia hi actus (uti dicunt) sunt potius debiti solutio, quam honoris significatio; sed saltem quoad rescriptionem videntur probabiliter negare Avila Bonac. Holzm. et Salm., quia excommunicato non amplius debentur hi convenientiae actus in poenam sui criminis. Dixi *saltem quoad rescriptionem*, quia quoad resalutationem non auderem damnare contrariam uti improbabilem, dum resalutatio illa non videtur proprie actus honoris et contra negatio illius videtur actus inurbanitatis et contemptus; rescribere vero videtur vera communicatio (6). 4. *Communio* comprehendit omnem contractum, societatem, et cohabitationem; sed cohabitatio intelligitur per modum societatis; quia sub eodem tecto dormire, et etiam in eodem lecto, tantum ad quiescendum, non est vera communicatio, nec vitatum, ut probabiliter dicunt Suar. Bonac. Castr. et Salm. (7). 5. *Mensa*; intelligitur, cum invitatus ad mensam ab excommunicato, ejus domum adit, licet in diverso cubiculo accum-

(3) N. 173 et 476. — (4) lb. et 476. in fine.— (5) N. 192.— (6) N. 493.— (7) N. 194

bat; Suar. Bonac. Salm.; secus vero si casu in hospitio, domo aut itinere accideret, ut cum excommunicato accumberet, etiam in eadem mensa, uti probabiliter dicunt Suar. Layman Sayr. Spor. Castr. Holzman, etc. (1).

22. Quæritur 1. quale peccatum committit, et qualem excommunicationem incurrit qui communicat cum excommunicato vitando? Respondetur generaliter loquendo, quoad peccatum, peccat tantum venialiter. Sed hic notandum quod sufficit peccatum veniale ad incurrendam excommunicationem minorem; sed quando veniale non est plene deliberatum, illa non incurritur; nam nulla poena incurritur propter illos actus, qui non sunt perfecti in genere suo (2). Item notandum quod licet in confessione possit omitti veniale attamen non potest omitti illud ob quod incurta est excommunicatio, quia cum illa non potest Sacramentum suscipi (3). Tribus casibus autem cum excommunicato communicans peccat graviter, ut dicit s. Thomas (4) cum aliis communiter. 1. Si communicat in contemptum prohibitionis Ecclesiae. 2. Si communicat in *Divinis* in materia gravi, ut diximus n. 21. ad verbum 2. *Orare*. 3. Si communicat in crimine criminoso; nempe si communicat cum excommunicato in eodem crimine ob quod fuit ille excommunicatus; unde peccat graviter concubina quæ denuo rem habet cum illo qui fuit excommunicatus ob concubinatum; aut consilium, vel favorem ei præbet, ne ab illa se removeat; ita communiter Bonac. Suar. Salm. etc. ex cap. *Nuper de sent. exc.* An autem peccet graviter qui communicaret cum excommunicato frequenter in civilibus; probabiliter negant Nav. Castr. Sayr. Avila, etc., quia communicatio in civilibus est tantum veniale, et venialia quantumvis multiplicentur, ad mortale non attingunt; sed probabiliter affir-

(1) N. 495.— (2) 4. 7. n. 453 — (3) N. 454. — (4) Suppl. q. 23. a. 3.

mant Suar. Bonac. Holzm. Filliuc. Coninc. Spor. Salm. etc., quia etiam frequens communicatio in civilibus non judicanda est res levis; dum in cap 7 de *Except.* dicitur, quod qui communicat in civilibus cum, excommunicato, in *periculum animæ suæ communicat*. Animadvertunt tamen praefati aa. cum Tourn. quod ad peccandum graviter in hoc, non sufficit ut aliquis frequenter, etiam per longum tempus, se junctim communicet cum excommunicato; sed amplius requiritur ut habeat propositum virtuale saltem saepius communicandi cum eo (5). Ita etiam quoad excommunicationem, generaliter loquendo, qui communicat cum vitando incurrit solam excommunicationem minorem: sed tribus in casibus incurrit majorem. 1. Si Clericus scienter communicat in *Divinis* cum excommunicato nominatim a Papa, et denunciatio, c. *Significavit de sent. excomm.* 2. Quando excommunicatio est imposita alicui, et una simul in participantes, quia tunc qui communicat cum illo; post monitionem incurrit excommunicationem majorem; s. Thomas Castr. Salm. Avila etc. communiter. 3. Si communicat in crimine criminoso, ut paulo ante explicatum est, et in huiusmodi casibus, non potest absolvi, nisi ab illo a quo absolvendus est principalis (6).

23. Quæritur 2. Quibus de causis liceat in civilibus communicare cum vitando? Resp. ob 5. causas contentas in sequenti versu?

1. *Utile* 2. *Lex*, 3. *Humile*, 4. *Res ignorata*, 5. *Necessitas*.

Et 1. *Utile*: intelligitur utilitas aut ipsius excommunicati, ut respiscat aut ut aliud spirituale subsidium recipiat (qua ratione licet præmittere alia verba aut signa benevolentiae, ideoque licet sine dubio prædicare eo praesente): aut utilitas aliorum, ut ab excommunicato recipiant aliquod utile spirituale aut temporale; quare licet audire ab eo concionem, aut

(5) 4. 7. n. 478.— (6) N. 499.

exposcere consilium (si alius idoneus non extat), aut eleemosynam, aut medicinam, et ita etiam cum eo societatem antea initam continuare, non vero novos cum illo instituere contractus; Suar. Castr. Av. Bonac. Salm. Conc. etc. (1). 2. *Lex*: intelligitur matrimonialis propter quam conjuges (sed non sponsi) possunt ad invicem communicare, adhuc quoad petendum, aut reddendum debitum; s. Thom. et alii communiter ex *cap. Inter alia 31, de sent. excomm.* Sed hic notandum quod non licet communicare cum conjugate excommunicato, si factum sit divortium, et si excommunicatio est lata ob hæresim, aut ob dubium de matrimonii valore; ita commun. dd. (2). Præterea non licet communicare in *Divinis*, dum Innoc. III. in *cit. cap. 31.* declarando textum Greg. VII in *e. Quoniam 11. q. 3.* ubi dispositum erat quod uxores filii et servi possint communicare in iis, in quibus solebant communicare, dixit hoc intelligi dumtaxat, in quantum hoc necessarium est ad præstandum obsequium ei debitum; sed communicare in *Divinis*, non est obsequium debitum; ita recte Cajetan. Bon. Arm. et Concin. contra Sanch. Salm. etc. (3). Dubitatur autem an conjux qui scienter nupsit cum excommunicato, possit postea communicare? negant probabiliter Castr. Tourn. Salm. Conc. cum s. Thoma (4) ex præfato *cap. 31. de sent. excomm.* ubi dicitur, quod personæ subjectæ possunt communicare cum excommunicato eodem modo ac prius, ergo non possunt, si subjectio contrahitur post excommunicationem. Nec obstat textus Innocentii; nam Innoc. tantum respondit ad id quod ab eo quaesitum fuit, nempe, an tenerentur communicare, vel an tantum possent, si velint, Pontifex respondit quod tenebantur, sicut tenebantur ante excommunicationem; nihil autem locutus fuit de

(1) N. 201.—(2) 1. 7. n. 202.—(3) Ib. *adhib. 1.*—(4) *Suppl. q. 23 a. 4.*

iis qui tempore excommunicationis in servitium ingressi sunt. At pro his facit textus Gregorii, qui concedit subditis communicationem, propter debitam subjectionem, unde nihil refert, an ista contracta sit ante vel post excommunicationem (5).

24. 3. *Humile*: intelligitur subiectio debita a filiis, licet emancipatis, ut probabiliter dicitur Suar. Bonac. Castr. Salm. etc. contra Sotum. Et idem dicunt de nepotibus, et pronepotibus, et etiam de affinis in eodem genere, ut sunt nurus, privignus, etc. Idem currit de Religiosis cum Præfate in iis rebus, quorum nequeunt evitare communicationem. Idem de militibus cum suo duce, et de servis cum suo domino; ita communiter dd. Sed hic notandum 1. peccare servos qui mala fide in excommunicati famulatus se ingerunt, nisi excuset necessitas; Suar. Castr. Salm. etc. 2. Quod ipsi communicare nequeunt in iis quæ ad debitum famulatus non conducunt; quare peccant, si communicant in *Divinis* modo ad hoc non teneantur ob debitum ipsius famulatus, prout eos conitari ad ecclesiam; aut ex pacto speciali, v. gr. inserviendi Sacro, coadjuvandi eos in officii recitatione, etc.; ita Suar. et Salm. 3. Notandum quod servi excommunicati ejusdem domus non possunt ad invicem communicare, nisi in quantum necesse est ad communem cohabitationem; et hoc in solo casu quo non possent commode invenire alium dominum; Nav. Suar. et Conc. 4. Notandum quod sicut filii, uxores, servi etc. possunt communicare cum excommunicato; ita parentes, viri et domini possunt communicare cum subditis excommunicatis; Sotus Castr. et alii cum s. Thoma (6).

25. 4. *Res ignorata*: intelligitur ignorantia, sive inadvertentia, vel legis, vel facti; *can. Quoniam 11. q. 3.* An autem excuset ignorantia crassa, (5) N. 202. v. dub. 2.—(6) n. 203. et 204.

negant Bonac. et Salm.: sed probabiliter, et communius affirmant Suarez Conin. Hurt. et Holzm.: primo, cum excusentur ignorantes a citato textu, intelliguntur etiam culpabiles; dum qui inculpabiliter ignorant procul dubio excusantur ex se. Secundo quia in textu cum dicantur excusari ignorantes: *Quoniam multos pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus etc.*; ergo Papa intendit excusare etiam culpabiles, quia qui ignorant inculpabiliter nec peccant, nec perire possunt (1).

26. 5. *Necesse*; intelligitur quæcumque necessitas gravis, sive spiritualis, sive temporalis, tam communicantis, quam excommunicati, aut aliorum; Avila Sayr. Lez. Bon. Castr. Salm. etc. communiter ex *cit. can. Quoniam*, et ex *cap. Si vere 34. de sent. excomm.* Et ita pariter (ut recte subjungunt Salm.) excusat necessitas per coactionem metus gravis injuste incussi (2), juxta dicta *Trac. 2. n. 44.* Denique hic animadvertendum, non esse obligationem vitandi excommunicatos, nisi constet eos esse vitandos saltem ob publicam famam, aut per duos testes fide dignos; Sanch. Nav. Bonac. Castr. Salm. etc. cum Tourn., qui contra scite animadvertit, quod in dubio an confessarius sit nec ne vitandus, non licet apud illum confiteri, ob periculum, ne invalide absolvatur. Cæterum dicunt aa. citati, quod licite possumus communicare cum eo qui excommunicatus fuit, quoties adsit unus testis fide dignus; imo si ipsemet excommunicatus (si cæteroaquin est fide dignus) asserat se fuisse absolutum (3).

27. Loquendo tandem de effectibus excommunicationis minoris, hi duo sunt: alter directus, indirectus alter; *directus* est privare sub gravi usu passivo, nempe receptione Sacramentorum. Sed hic adnotare oportet, quod licet (ut a principio dictum est) excommunicatio minor jure dum-

(1) N. 205.—(2) 1. 7. n. 206.—(3) N. 207.

taxat incuratur ob communicationem cum excommunicato vitando, nihilominus hoc non impedit (ait Laym.) quominus Episcopus ob alias justas causas interdicit alicui usum Sacramentorum. Quæritur autem an peccet qui cum excommunicatione minore confert Sacramenta? Commune est non esse mortale. Dubium fit an sit veniale? Affirmant Sayr. Coninch. Castr. etc. ex *cap. Si celebrat de cler. excomm.*, etc. ubi dicitur: *Peccat autem conferendo Sacramenta; sed probabiliter negant Suarez Vill. Navar. Bonac. Salm. Busemb. et alii multi, dum in eodem textu alibi dicitur: Cum non vitetur a collatione sed a perceptione Sacramentorum remotus.* Et verba antecedentia, *peccat etc.*, ut concilietur textus, dicunt dd. intelligi, quando minister ad conferendum aliquod Sacramentum, ante illud debet aliud Sacramentum suscipere, prout Episcopo, si confert Ordines, aut sacerdoti, si in Missa Eucharistiam ministrat, opus est prius celebrare, aut Eucharistiam suscipere; tanto magis quod de hoc casu loquitur textus (4) Alter effectus indirectus, est privari, etiam sub gravi, posse beneficia recipere, uti habetur ex eodem textu, *c. Si celebrat.* Et licet textus tantum loquatur de receptione per electionem, nihilominus communiter dd. intelligunt etiam de ea quæ fit per collationem, et præsentationem; Laym. Cast. Suar. Bonac. Salmant. Croix etc. Sed notandum talem electionem non esse ex se irritam, sed tantum irritandam, modo scienter eligatur excommunicatus, ut ibi dicitur: *Si scienter excommunicatus electus fuerit, ejus electio est irritanda.* Sed ex qua parte requiritur hæc scientia? Alii volunt ex parte electoris; alii ex parte utriusque; alii tamen, ut Laym. Castr. et Croix, forte probabilius tenent requiri ex parte electi, nempe quod cum ei confertur beneficium, ille recordatur se esse excommunicatum, quia illud

(4) N. 148. et 149.

scienter verosimilius refertur ad to alectus potius, quam ad to excommunicatus (1). Notandum hic denique, quod excommunicatio minor potest absolvi a quovis confessario, sed non a sacerdote simplici (2).

PUNCTUM III.

DE EXCOMMUNICATIONIBUS NON RESERVATIS.

28. I. De excommunicationibus non reservatis.
29. De excommunicat. in cogentes puellas ingredi monasteria, etc.
30. II. De excommunicationibus reservatis Papæ.
31. et 32. De censuris circa quæstionem. Conceptionis B. Virginis.
33. De excommunicat. in frangentes clausuram Monialium. In ingrediens ad malum finem, prætextu facultatum.
34. An licentia debeat esse in scriptis; et an specialis.
35. A quo petenda est.
36. Ob quam causam.
37. De confessario.
38. De medico, et aliis.
39. Si statim non egreditur. Et qui ingreditur ad malum finem, sed cum licentia.
40. De prohibitione colloquendi cum Monialibus, præsertim regularibus.
41. De casu reservato; de parva materia; de conjunctis, et impuberibus.
42. An cum Abbatisa, etc.
43. An Regulares incurrant censuram ab Episcopo.
44. An peregrini, etc.
45. An Episcopi, etc.
46. De Monialibus frangentibus clausuram.
47. De clausura Regularium.
48. In percussores clericorum.
49. De mandantibus, ratihabentibus, aut non impediens percussio-nem.
50. Qui veniat nomine clerici, aut monachi.
51. Ob quas actiones incurratur.
52. Ob quas non incurratur.
53. III. De excommunicationibus Bullæ Cæne. In hæreticos.
54. In fautores.
55. In legentes, aut retinentes libros, etc.
56. Requisita ad incurrendam istam

(4) N. 150. — (2) Num. 155.

censuram librorum, etc. I. Ut scienter, etc. II. Ut auctor sit hæreticus.

57. III. Ut liber agat de religione, et contineat hæresim.
58. IV. Materia gravis.
59. Qui audit legere, aut qui legit literas aut manuscriptum.
60. et 61. De libris prohibitis in indice.
62. Qui retinet libros, etc.
63. De cæteris casibus Bullæ.

I. De excommunicationibus non reservatis.

28. Notandæ hic aliquæ excommunicationes magis usitatæ, 1. In extorquentes vi absolutionem a censuris. 2. In sepelientes publicos usurarios. 3. In contrahentes intra gradus prohibitos. 4. In imprimentes libros sine superiorum permissu, et juxta Tridentinum (sess. 4. in Jecr. de Edit. lib. etc.) in imprimentes, aut imprimere facientes aut vendentes aut retinentes libros de rebus saceris agentes sine nomine auctoris, nisi habeant licentiam ab Ordinario. 5. In profitentes aliquam scientiam qui Fidei professionem non emittunt. 6. In potestatem usuris faventem. 7. In occupantes bona Ecclesiæ vacantis. 8. In mandantes occisionem alicujus Christiani. 9. In impediens sequestrum ab Episcopo præceptum. 10. In non denuntiantes Episcopos hæreticos, et confessarios sollicitantes. 11. In eos qui servare faciunt statuta contra libertatem ecclesiasticam. 12. In clericos in dignitate constitutos, aut sacerdotes qui docent legem aut medicinam. 13. In sacerdotes qui præfecturas laicales suscipiunt. 14. In clericos qui locant domos usurariis. 15. Aut bona Ecclesiæ alienant, aut ultra triennium ea locant. 16. In concionatore qui impugnant montes pietatis. 17. In eos qui fide renuntiant aut permutant beneficia. 18. In prædicant, s. absolvere a casibus Bullæ Cæne. 19. In eos qui in aliquo cõmuni se ingerunt sine licentia Episcopi. 20. In raptos mulierum, et in cooperantes

in raptu. 21. In ingredientes monasteria (cujuscumque sexus sint) Monialium sine licentia Superioris; sed de hac loquemur n. 33. et seq. Aliæ excommunicationes minus usitatæ sunt in opere adnotatæ (1).

29. Insuper in Trident. sess. 25. cap. 18. sunt excommunicati quicumque cœgerint aliquam virginem, vel viduam, aut etiam quamcumque mulierem invitam (præterquam in casibus in jure expressis) ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscumque religionis, vel ad emittendam professionem. Hic fit dubium 1. an incurrat excommunicationem qui cogit mulierem ad ingrediendum monasterium tantum, ut ibi bene educetur? Negat Sanch. dicendo quod Concilium solum damnat eos qui cogunt ad ingrediendum, ut ibi professionem emittant, aut ut habitum suscipiant. Sed nos oppositum tenemus cum Suar. Nav. Bon. et Fill. dum Concilium aperte postea explicat, etiam incurrere eum qui tantum cogit ingredi, licet absit finis efficiendi ut profiteatur, aut habitum suscipiat; nam subjungit censuram etiam incurrere eos, qui scientes eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere... consensum, vel auctoritatem interposuerint. Igitur si excommunicantur, qui tantum consenserint ut puella ingrediatur invita, tanto magis principales qui eam ingredi fecerint. Cæterum, cum Concilium excipiat casus expressos in jure, probabiliter dicunt Suar. Fill. et Bon. posse compelli ad ingrediendum illam puellam, quæ a recta morum via errat, ne in similes errores cadat, et ut cautior ad majores fiat (2) Imo tenent Sanch. et Bon. quod licite potest cogi ad ingrediendum ob cautelam ad præcavendam; sed hoc intelligendum cum adsit prudens suspicio quod illa in sæculo manens pravus innotatur moribus, ut cum videretur nãis proclivem ad con-

(1) Lib. 7. n. 209. ad 209. et 212. — (2) Lib. 7. n. 212. v. quoad.

versandum cum maribus, aut si domi essent qui eam pervertere possent; quia tunc videtur cessare finis Concilii, non tantum adæquate. sed etiam contrarie (3), juxta dicta Tr. 2. n. 69. Dubitatur 2. an incurrant excommunicationem parentes qui inducunt filias ad ingrediendum ob metum reverentialem, manifestando eis suam voluntatem. Affirmat P. de Alexandro; sed communius et probabilius negant Rodriq. Barb. Tamb. Portella etc. cum quadam decisione, et hoc etiam si adjunctæ sunt preces, ut dicunt Barb. et Rodriq. modo hæ non sint vehementes, et sæpius repetitæ (4). Advertendum præfatam excommunicationem dumtaxat afficere cogentes ingredi feminas, non vero mares, ut commun. dicunt Suar. Barb. Sanch. Bon. Navar. Buss. etc. licet cæteroquin hi non excusarentur a mortali (5). Præterea a Trid. in eodem cap. 18. excommunicantur qui sanctam... mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo sine justa causa impediunt. Nomine veli intelligitur professio, quæ editur velum suscipiendo. Nomine Voti intelligitur professio sed sine velo; ita comm. dd. Impedire autem intelligitur quando fit dolo, sed non solis precibus; Sanch. Bon. et Salmant. Denique dubitatur an incurrat excommunicationem qui impedit mulierem ingredi monasterium? Negant Sanch. Buss. et Castr. sed probabilius affirmant Suar. Bon. et Fill. dum qui impedit ingredi, impedit pariter profiteri (6).

II. De excommunicationibus Papæ reservatis extra Bullam Cæne.

30. De excommunicationibus reservatis Episcopo loquemur Tr. 20. de privilegiis, n. 46. Nunc tantum loquamur de excommunicationibus reservatis Papæ extra Bullam Cæne, et loquendo de magis consuetis, hæ sunt: 1. In incendiaros, modo sint excommunicati ab homine, et de-

(3) Ibid. v. dubit. 2. — (4) Ibidem. — (5) Ib. dubit. 3. — (6) N. 212 v. insuper.